

נחל אליהו

משיעורי הרב אליהו דיסקין שליט"א

הקדמה למגיד

במעלת הלילה הזה, יש דברים נפלאים בזוהר הקדוש (ח"ב דף מ ע"ב) על השמחה גדולה שיש בשמים, בזמן שכלל ישראל מספרים ביציאת מצרים.

יש הגדות שהדפיסו את זה בתחילת מגיד, וכדאי מאד בכל בית להזכיר את דברי הזוהר בתחילת הסדר.

נשתדל קצת להתעורר מדברי הזוהר בזה, וזה לשונו:

פקודא בתר דא לספר בשבחה דיציאת מצרים, דאיהו חיובא על בר נש לאשתעי בהאי שבחא לעלמין - יש מצוה לספר בשבחי יציאת מצרים, והוא חיוב על כל אדם להאריך בשבח הזה.

והכי אוקימנא, כל בר נש דאשתעי ביציאת מצרים, ובההוא ספור חדי בחדוה - כל אדם שמספר ביציאת מצרים, ובסיפור עצמו הוא שמח בשמחתו. זמין איהו למחדי בשכינתא לעלמא דאתי, דהוא חדו מכלא - הוא מוזמן לשמוח עם השכינה בעולם הבא, שזו השמחה הגדולה מכל.

אם היינו זוכים בליל הסדר שיפתחו בפנינו כל השבעה רקיעים, והיינו רואים לרגע אחד מה קורה בשמים, היינו מתעלפים במקום מחמת כלות הנפש.

דהאי איהו בר נש דחדי במריה - שאותו אדם שמח בקונו, היינו בבוא עולם. וקודשא בריך הוא חדי בההוא סיפור - והקדוש ברוך הוא שמח באותו אדם, שהוא מספר את הסיפור הזה.

ביה שעתא כניש קודשא בריך הוא לכל פמלייא דיליה - באותה שעה, הקב"ה אוסף את כל הפמליא של מעלה, כל הפמליא - מלאכים, שרפים, אופנים. ואמר לון, זילו ושמעו ספורא דשבחא דילי דקא משתעו בני, וחדאן בפורקני - ואומר להם: לכו תשמעו את הסיפור של השבח שלי שמספרים בני, ושמחים בגאולה שלי.

כדין כלהו מתכנשין ואתיין ומתחברין בהדייהו דישראל - ואז מתאספים כל צבא מעלה, ומתחברים עם כל ישראל, כל צבא מעלה כפשוטו. ושמעין ספורא דשבחא דקא חדאן בחדוה דפורקנא דמריהון - ושמעין את סיפורי השבח של ישראל, איך שהם שמחים בגאולה שגאל אותם בוראם.

כדין אתיין ואודן ליה לקודשא בריך הוא, על כל אינון נסין וגבורן - ואז, הם מתאספים ומודים להקב"ה, על כל אותם ניסים וגבורות שעשה במצרים.

ואודאן ליה על עמא קדישא דאית ליה בארעא, דחדאן בחדוה דפורקנא דמאריהון - ומודים לו על העם הקדוש, עם ישראל, שיש

לו כאן בעולם, שהם שמחים בשמחה של גאולת אדונם, הקב"ה.

כדין אתוסף ליה חילא וגבורתא לעילא - ועל ידי זה, מתחזק כוח וגבורה למעלה. כמו שכתוב (תהילים סח, לה): תנו עז לאלוקים. וישראל בההוא ספורא יהבי חילא למאריהון - וישראל, בסיפור הזה, נותנים כוח להקב"ה. והיינו כוח להשפיע על כל העולמות, שכך גזרה חכמתו, שהכוח שלו להשפיע בעולמות יבוא על ידי כלל ישראל.

כמלאך דאתוסף חילא וגבורתא כד משבחין גבורתיה ואודן ליה - כמו אותו מלך, שמתוסף לו כוח וגבורה כשכולם משבחים את הגבורות שלו, ומודים לו.

והזוהר ממשיך עוד להאריך שם, כמה אפשר לזכות, וכמה חביב לפניו, כשמספרים בשבחו של מקום.

כשבאים לליל הסדר, צריך לדעת לבוא אם הכנה נכונה. הכנה לכך שהולכים לספר בשבחו של מקום, שזה מעלה עצומה, וזה משפיע על כל העולמות, וכמה נחת רוח יש לבוא עולם מזה. ואם קצת מתכוונים, אז אפשר לזכות להתעלות הרבה בלילה הגדול הזה, ה' יזכנו.

והגדת לבנך - מחדיר אמונה בעומק הנפש

יש מנהגים רבים בבתי ישראל: האם להסב בליל הסדר אצל הסבא והסבתא, משפחה ומשפחה לבית אבותיה, או להישאר לבד בבית.

צריכים תמיד לבדוק בדקדוק רב, כיון שיש בזה צדדים חזקים לכאן ולכאן.

ודאי, שלפעמים יש המולה גדולה כשיש הרבה משפחות יחד, ואז יש קושי בעצם הקיום של והגדת לבנך.

אבל, כדאי מאד להשתדל, מתי שאפשר לנסוע להורים ולסבים. שהרי אנחנו רואים, שחז"ל הקפידו בכל ההנהגות של ליל הסדר לעשות הרבה שינויים כדי שהבן ישאל. וטעם הדבר, כיון שהרקע שיש בעצם השינוי בכל ענייני ומצוות הלילה, זהו דבר שמחדיר מאד בנפש הילד.

הן אמת, שודאי כל מצוות הלילה: מצה, מרור, סדר הקערה, ארבע כוסות, הסיבה, וסדר ההגדה, זה עצמו שינוי גדול. אבל ברור שעצם ההליכה לבית של סבא וסבתא, זהו שינוי גדול משאר סעודות לילי שבתות וימים טובים.

ורואים דבר זה בחז"ל, כמה שקדו לעשות "שינויים בליל הסדר".

זהו כלי עצום לראות את כל ענייני ומצוות הלילה, וכך הם חודרים עמוק עמוק בנפש הילדים.

זאת ועוד אחרת, מעלה גדולה ועצומה יש, כשהילד רואה לנגד עיניו בראש הסדר את זקניו מהדורות הקודמים. וכל אחד מכיר בנפשו, כמה השפעה עצומה יש לו מזיכרונות ליל הסדר בבית זקניו.

ומלבד זה, יש כאן מעלה עצומה בכל הצורה של והגדת לבנך. שלא מקיים רק לבנו אלא גם לבן בנו. כמו שכתוב (שמות י"ב): ולמען תספר באזני בןך 'ובן בןך' את אשר התעללתי במצרים ואת אותותי אשר שמתי בם וידעתם כי אני ה'.

רואים שיש מעלה לספר גם לבן בנך.

הכרה ביציאת מצרים מכוח אמש הקרני אבא

ובעצם הסגולה המיוחדת שיש במצוה הזאת של והגדת לבנך, הזכרנו כמה פעמים את דברי המשגיח, הגאון רבי ירוחם ליוואויץ זצוק"ל (דעת חכמה ומוסר ח"ב מאמר ט):

אצל גדעון בן יואש, השופט שהקב"ה בעצמו בחר בו שיהיה שופט על ישראל, כלשון הכתוב (שופטים ו, יד): ויפן אליו ה' ויאמר לך בכחך זה והושעת את ישראל מכף מדין הלא שלחתיך. כתוב בפסוק שהוא אמר למלאך (שם י"ג): איה כל נפלאותיו אשר ספרו לנו אבותינו לאמר הלא ממצרים העלנו. ומביא רש"י שם: אשר ספרו לנו אבותינו - פסח היה.

אמר לו - גדעון: אמש הקרני אבא את ההלל. ושמעתי שיהיה אומר בצאת ישראל ממצרים, ועתה נטשנו. אם צדיקים היו אבותינו יעשה לנו בזכותם, ואם רשעים היו כשם שעשה להם נפלאותיו חיים כן יעשה לנו. ואיה כל נפלאותיו.

שואל רבי ירוחם: למה כשגדעון רוצה לומר למלאך מנין הוא יודע שהיה יציאת מצרים, הוא אומר לו: אמש הקרני אבא - אתמול בלילה אבא סיפר לי. האם גדעון לא ידע את זה קודם? הרי גדעון היה גדול הדור, ואבא שלו, יואש אבי העזרי - היה דבוק שבע שנים בעבודה זרה, ופיטם עגלים לעבודה זרה. וכי כל המקור שיש לגדעון על יציאת מצרים זה: אמש הקרני אבא?

כל ילד בחיידר יודע בליל הסדר את הכל, וגדעון לא ידע זאת?

התשובה היא, אומר רבי ירוחם יסוד גדול:

ודאי שגדעון ידע הכל. הוא היה יכול ללמד את אבא שלו את סיפור יציאת מצרים, ארבעים יום וארבעים לילה. בהלכה, באגדה, במחשבה, בחסידות, בקבלה. לא היה חסר לו כלום בידיעה.

אבל האמונת אומן החזקה, האמונה השורשית החזקה בעומק הנפש, זה רק מכוח: אמש הקרני אבא. אפילו שגדעון נבחר להיות שופט של כל כלל ישראל, ואביו דבוק בעבודה זרה. הוא ייחס את אמונתו ביציאת מצרים, לכח הסגולי שקיבל מאביו בלילה הזה. הכח של "והגדת לבנך", במסורת מאבא לבן - זה היה אצלו הכי עמוק בנפש.

ובענין הזה, שמעתי פעם על דרך דרוש טעם למה נוהגים ללבוש קיטל בליל הסדר.

דרך העולם, מתי אבא אומר לבנו את כל תמצית חייו? ברגעים שעומד לפני המיתה.

כל האנשים שנהרגו בשואה, את כל מה שהם יכלו להגיד, הם אמרו בכמה מילים, בעמדם לפני יציאת נשמה. והבן ידע שזוהי תמצית חייו של אביו.

בליל הסדר לובשים קיטל, שמזכיר את יום המיתה, להדגיש בזה שהאבא אומר לבן שלו: דע לך, הלילה הזה אני אומר לך את תמצית חיי. וזה מה שקיבתי מאבא שלי, ואבא שלי מאבא שלו, וכן הלאה עד יציאת מצרים. וזוהי תמצית חיי שאני רוצה שתעביר לבנך ולבני בןך עד עולם.

אין שום תחליף לאמש הקרני אבא!!!

ומהטעם הזה, אפילו שאצל החפץ חיים היה אפשר למשש אמונה בחוש. אם היו מציעים לילדים שלי ללכת לליל הסדר אל החפץ חיים, הייתי אומר להם:

כל השנה אדרבה ואדרבה, זו מעלה עצומה להיות אצל החפץ חיים. אבל בליל הסדר יש "והגדת לבנך", יש משהו עמוק שעובר מאבא לבן. ואת זה אי אפשר לקבל בשום מקום, גם לא אצל החפץ חיים.

וכשם, שהיום בדורנו ישנן התפתחויות מתקדמות מאוד. אחד השכלולים הוא לנסות שתחליף חלב לתינוק - 'מטרנה', יהיה דומה כמה שיותר לחלב אם המקורי. ואחרי כל ההתקדמות וההתפתחות, הרופאים כולם אומרים פה אחד ש'אין תחליף לחלב אם'.

כן הדבר, אין תחליף ל"והגדת לבנך". הקב"ה הטביע בנפש הבן שהדרך הכי טובה להפנים ולשרש בלב, היא בהעברה מאבא לבן. וביותר בסגולת הלילה הגדול הזה.

תלמוד תורה וסיפור יציאת מצרים שתי מצוות שיש בהן דין חינוך מדאורייתא

ועל דרך זה מבואר הטעם שאף שבכל מצוות התורה, מצוות חינוך לקטן לפני גיל י"ג - אינה אלא מדרבנן. מי שיש לו בן כמעט גדול, עוד יום אחד הוא יהיה בן י"ג. והבן שכח או לא רוצה לברך ברכת המזון, לא התעורר לזמן קריאת שמע, לא שמע שופר - על האב יש חיוב רק מדרבנן, לדאוג שהבן יקיים את המצוה.

ישנן שתי מצוות בלבד, שבהן יש חיוב חינוך שמוטל על האבא מדאורייתא.

האחד, מצוות תלמוד תורה. "ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם" (דברים י"א, ט).

מאיזה גיל מתחיל חיוב זה?

מבואר בגמרא (סוכה מב, א): קטן היודע לדבר אביו לומדו תורה וקריאת שמע. תורה מאי היא? אמר רב המנונא: תורה צווה לנו

משה מורשה קהלת יעקב. מרגע שהקטן מתחיל לדבר, הוא אומר 'אבא' - צריך שתחילת דיבורו יהיה בתורה, אביו חייב ללמדו 'תורה צוה'.

באיזה גיל קטן מתחיל לדבר? פחות מגיל שנתיים. וכבר יש מצוה מדאורייתא ללמדו תורה.

והשני, מצות סיפור יציאת מצרים. "והגדת לבנך ביום ההוא לאמר" (שמות יג, ח).

מאיזה גיל מתחיל חיוב סיפור יציאת מצרים?

אנחנו אומרים בהגדה: ושאינו יודע לשאול את פתח לו. משעה שהילד יכול להבין מה זה יציאת מצרים, ומהי יציאה מעבדות לחירות - כבר יש חיוב מדאורייתא לפתוח, ולספר לו.

ממתי שהילד יכול להבין מסר קצר, או איזה סיפור, צריך לספר לו: היינו עבדים, מסכנים, וה' הציל אותנו, עשה לנו טוב.

לפעמים, אנשים בליל הסדר זוכרים את הילדים הגדולים, ודואגים לספר להם על יציאת מצרים, ושוכחים את הקטנים. אבל אין הבדל במצוה, ילד בן עשר וילד בן חמש - שווים הם במצות והגדת לבנך.

למה דווקא מצוות אלו, חיובם מדאורייתא מקטנות?

התשובה היא, שני דברים אלו, תורה, ואמונה, הם היסוד לכל האידישקייט!

וכשם שיסודות של בנין מתחילים מלמטה, כשבונים בנין צריכים שהיסודות יהיו חזקים, ובונים אותם עמוק בתחתית הבנין. כך גם יסודות הדת צריכים להתחיל משעה שהבן ראוי להבין.

והתורה מגלה לנו שהצורה הטובה ביותר היא מאבא לבן. כך זה יישאר לדורות בעומק הנפש.

סיפור יציאת מצרים ותלמוד תורה רק בנחת ובנעימות

אבל יש דבר חשוב ביותר, וצריך לשים לב לכך:

יש אנשים שמתרגשים מהמצוה שיש להם, ומרוב רגש הם הופכים את הילד שלהם ל'חפצא דמצוה'. הילד נהיה לולב או אתרוג של האבא.

האבא מתאמץ לקיים את המצוה, והוא מנותק מהמצב של הילד.

מצות והגדת לבנך, חייבת ומוכרחת להיות אך ורק מתוך נעימות. חייבים שהילד יתחבר לדברים וייהנה מהם. אם הילד לא מחובר לדברים, ולא מספיק מרותק - האבא חייב לשנות סגנון. לא לשנות את הילד, אלא לשנות את הסגנון.

הילד הוא לא אתרוג שאתה מתאים אותו למצוה שלך. המצוה היא כדי שהילד ידע ויתחבר לדברים. והאבא הוא זה שמוטל עליו לשנות, ולהתאים את סגנון הדיבור שלו לילד.

וכך אומר הרמב"ם (פ"ז מחמץ ומצה ה"ב): לפי דעתו של בן אביו מלמדו. כיצד, אם היה קטן או טיפש, אומר לו: בני, כולנו היינו עבדים כמו שפחה זו, או כמו עבד זה במצרים. ובלילה הזה פדה אותנו הקדוש ברוך הוא ויוציאנו לחירות. ואם היה הבן גדול וחכם, מודיעו מה שאירע לנו במצרים, ונסים שנעשו לנו על ידי משה רבינו, הכל לפי דעתו של בן.

לפי דעתו של בן אביו מלמדו - לא לפי דעתו של אב, ולא לפי התכניות של האב. זו המצוה וזהו החיוב: לעניין את הבן לפי דעתו.

אם עושים והגדת לבנך בכפיה, מתוך הרגשה של לחץ - לא רק שזה יכול להיות בגדר הונאת דברים לבן, אלא מפסידים את כל המצוה. ועוד עושים בזה את היפך המצוה.

לפעמים, האבא מכין הרבה זמן לפני ליל הסדר מה יאמר לבן זה ומה לבן זה. ובאמת זה דבר טוב להתכונן קודם.

אבל בליל הסדר, לא הכל הולך לפי התוכנית. ואם האבא מרגיש לחוץ, שהוא חייב להספיק לומר לבן זה כך, ולזה כך - הוא עלול להפסיד בזה את כל המצוה.

אין עניין של הספק בסיפור יציאת מצרים.

ומה שאמרו: כל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח. אין הכוונה מרבה בכמות, אלא בצורה איך הוא מספר, באיכות.

הרבה יותר טוב לומר לילד משפט אחד קצר, שהוא יתחבר אליו וייהנה ממנו. מהרבה סיפורים שאומרים מתוך הרגשה של לחץ. מפני שהילד קולט היטב מה אבא שלו מרגיש, ואז הוא לא מתחבר לדברים.

אפילו שהחיוב במצוה זו הוא גדול, והעניינים שבה גדולים ונשגבים. יש תנאי הכרחי לקיום המצוה, תנאי שהוא לעיכובא [לא מצד הדין אלא מצד המציאות]: שיעשה הכל בנחת ובשלוה, ברוגע ובנעימות.

ומי שמוצא רעיונות איך לגרות את הילדים, ולשתף אותם בסיפור, זו מעלה גדולה.

וכך בדיוק גם במצוה השניה שהאב חייב לבנו, מצות תלמוד תורה.

כשאבא לומד עם בנו הקטן, העיקר הוא שייתן לו את היסודות של לימוד התורה לכל החיים. שהילד ידע מה זה תורה.

ולכן עדיף ילד שהספיק פסוק אחד, אבל חדר לו לעצמות שלימוד תורה זה "מתוקים מדבש", ושכשאבא לומד אתו - הוא רגוע ושמח. מילד שלמד פרשה שלימה, וחדר לו לעצמות שלימוד תורה זה דבר שהוא לא אוהב, והוא קולט שאבא שלו לחוץ מהלימוד.

כשלומדים עם ילד, חייבים להיות רגועים, וללמוד מתוך נעימות.

איזה "ושננתם לבניך" יש בלהמאס את הלימוד על הילד?!

ולהיפך, אם האב נותן לילד מתיקות ונעימות בלימוד, הוא הקנה לו קנין לכל החיים. הוא לא לימד אותו רק פסוק אחד, אלא הוא לימד אותו מהלך ודרך לכל החיים. הוא לימד אותו מה זה תורה.

וכך שמעתי ממחנך אחד, שתיאר מה ילד מרגיש כשאדם שגדול ממנו פי כמה, כופה אותו ללמוד דבר שאין לו בזה שום חשק: נתאר לעצמנו, שמגיע אלינו אדם גבוה, ארבע, חמש מטר, ומחייב אותנו ללמוד דבר שאין לנו בו שום טעם. מה נרגיש? מה יהיה היחס שלנו לאותו דבר?

ודאי שנמאס בדבר הזה! יישאר לנו מזה טעם לא טוב!

כשאבא מגיע ללמוד עם בנו, הוא צריך לדעת:

הן אמת, שאתה הולך לקיים כעת את המצוה הגדולה ביותר בעולם. הן אמת, שאבא שמצליח לתת לבנו משהו בלימוד התורה זה דבר גדול ועצום, שאין לתאר ואין לשער. הן אמת, שמה שכן מקבל מאביו בתורה, זה נכסי צאן ברזל לכל החיים, זה קנין נצח שילווה אותו וייתן לו עד מאה ועשרים.

אבל, כל זה עד שנגשים ללימוד. אסור בגלל זה להיות 'לחוך' בשעת הלימוד, מגודל השעה.

הלימוד חייב להיות רגוע ונינוח, לימוד שהילד ירגיש מחובר לדברים וייהנה מהם.

כוחה הגדול של מצוות והגדת לבנך

במלבושי יום טוב כתב, שנהג לומר בליל הסדר, קודם תחילת הסדר:

ילדים, אתם רואים את השולחן המיוחד שאנחנו עורכים היום!?

יש בו קערה, ובה: זרוע, חרוסת, ביצה, מרור, כרפס, ג' מצות שמהן שלמות ושבורה. וכן יש הנהגות שמקיימים בלילה זה: אכילה בהסיבה, שתיית ארבע כוסות, אמירת ההגדה: הא לחמא עניא, עבדים היינו, דיינו, וכל שאר ההגדה עד אחרי נרצה.

דעו לכם ילדים יקרים, כל מה שאתם רואים כאן בלילה המיוחד הזה! ככה זה גם בכל העולם. בארצות הברית, בקנדה, בארגנטינה, בוונצואלה, בדנמרק, בתימן, בתוניס, באלג'יר, במרוקו, בתאילנד, ביפן, באוזבקיסטן, בקזחסטאן. בכל מקום בעולם שיש יהודים - מסדרים את אותו הסדר! עם אותה קערה, ואותה הגדה, אותו סדר. הכל אותו דבר בכל מקום.

קהילות שלימות, שאנשיהם לא נפגשו עשרות דורות ולפי שנים עם קהילות אחרות - כולם עושים כסדר הזה.

איך יתכן כדבר הזה?

מפני שכל אחד עושה סדר בדיוק כמו שראה אצל אבא שלו, ואבא שלו עושה איך שראה אצל אבא שלו, עד פסח מצרים.

לא כל כך הרבה דורות עברו מפסח מצרים ועד היום. מצוי היום שיושבים בליל הסדר סבא רבא ונין, שהם מרחק של שלש דורות. ומפסח מצרים עד היום, עברו שלושת אלפים שלוש מאות שנה,

שהם בערך מאה ועשר דורות. סך הכל שלושים ושבעה סדרים של סבא ונין, יש מפסח מצרים עד היום.

האם יש עדות גדולה מזו לנצחיות התורה ונצחיות כלל ישראל!?

העדות הכי גדולה להקב"ה, זו כנסת ישראל בהעברת המסורת מדור לדור ומאב לבן. וביותר זה בליל הסדר - ליל האמונה שבו נצטוונו ב"והגדת לבנך".

ומה שאנחנו אומרים בנוסח הברכות: אשר קדשנו במצותיו וציוונו, זו העדות לנצחיות של כלל ישראל. וכלשון הכתוב (ישעיהו מ, ז): אתם עדי נאום ה'.

כוחם של המעשים הקטנים לחדור לנפש

וראו להוסיף בענין המעלה שבמצות והגדת לבנך:

הגאון רבי יוסף לייב בלוך זצ"ל, בספרו 'שיעורי דעת', מביא יסוד חשוב. כשנתבונן במעשה המצוות נמצא, שדוקא המעשים הקטנים הם אלו שחודרים לנפש. יותר מהמעשים הגדולים.

דוגמא לדבר: נרות חנוכה. הרי מדובר בסך הכל בשמונה נרות קטנים. ואף על פי כן, אלו זיכרונות יש לכל ילד מהדלקת נרות חנוכה! מכל העיסוק סביבם, מאיך שמכינים את הפתילות, ואיך מדליקים אצל האבא, ואצל הסבא.

וכן ליל הסדר. לילה שקט שיושבים בבית כל בני המשפחה בלי רעשי רקע, ועושים סעודה עם מצה, מרור, כרפס, וכל הסדר. כמה שזה נכנס עמוק בנשמה לכל ילד, לדורות.

וזה לעומת זה, פוק חזי ביום אידם כמה מטסים של ראווה הם עושים, וכמה טנקים הם מציגים לראווה, בקול רעש גדול. וכשתשאלו כל מי שהיה שם, מה נשאר לו מכל העסק הזה? כלום! הכל עורבא פרח!

וודאי שכך הוא. שהרי אין בזה שום קדושה ושום מצוה, וממילא אין בזה כוח סגולי שיחדור לנפש. ואפילו שזה עוצמתי כל כך - לא נשאר מזה כלום.

ואלו הם דברי הגאון רבי יוסף לייב זצ"ל: התורה יודעת טוב בכוחות הנפש של האדם, שדוקא מהדברים הקטנים שחודרים בנפש מהם הוא יצמח, יותר מאשר מהדברים הגדולים.

ואף שלכאורה, בהשקפה ראשונה נראה להיפך: שאם היינו עושים נרות חנוכה ממנורות ענקיות, היה יותר פרסומי ניסא. ודאי שאין הדברים כן.

ומשל למה הדבר דומה: בבדיקת חמץ ישנה הלכה שלא לעשות עם אבוקה אלא עם נר קטן, מכיון שאבוקה אינה נכנסת לחורים וסדקים.

ונראה בעזרת ה', שכן הוא הדבר בכל המצוות. אם עושים דברים גדולים - אכן כלפי חוץ בוקע אור גדול, אבל הוא לא נכנס לחורים ולסדקים של הנפש. ובשביל לבנות את הנפש - צריך להגיע גם לחורים וסדקים, וזה יתכן רק על ידי המעשים הקטנים.

לגאולת הגוף והנפש, לצאת מכל שערי טומאה, ולהיכנס למ"ט
שערי קדושה. ונזכה לאכול מן הזבחים ומן הפסחים, אמן ואמן.

אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים היינו

בסדר ההגדה אנחנו אומרים: ואילו לא הוציא הקב"ה אותנו ממצרים הרי אנו, ובנינו, ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה במצרים.

וצריך להבין, מהי הוודאות הגדולה שאם הקב"ה לא היה מוציא
את אבותינו ממצרים - היינו משועבדים במצרים עד היום. הרי
כבר היה לעולמים, מלכויות אדירות שהתפוררו ונעלמו?

מה נשאר מיון?! מה נשאר מרומי?!

תראו איך שרוסיה הגדולה ביום אחד - קרסה והתפוררה!

מי אמר שלא היתה איזו הפיכה במצרים, פתאום כל השלטון
שם היה מתפורר. אולי היה קם שם שלטון של חסד ורחמים, ומי
ערב לנו שהיינו משועבדים עד היום הזה?

אגב, יש הקלטה של הגאון ר' משה שפירא זצ"ל, מלפני יותר
משלושים שנה, כשאף אחד לא חלם שמלכות הרשע של רוסיה
ששלטה אז בכח עצום - תתפרק לגמרי.

הוא דיבר על כך שהרע נאכל מתוכו, הרע מכלה את עצמו מתוכו.
והוא אמר אז דברי נביאות, הוא אמר: רוסיה, שנראית דבר בלתי
מנוצח, תראו שההתפוררות שלה תבוא עוד מעט מתוך עצמה, כי
סוף הרע לכלות את עצמו.

אלא הביאור הוא, שעל הפסוק (שמות ו, ז): וידעתם כי אני ה'
אלוקיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים, מביא הרמב"ן
מהאבן עזרא, וכך כתוב בזוהר הקדוש: פרעה עשה כשפים כאלו,
שהוא יוכל לשעבד את ישראל לעולם. והקב"ה היה צריך לשנות
את כל מערכות הכוכבים והמזלות כדי להוציא את כלל ישראל
ממצרים.

ועל פי זה מבואר, מדוע אילו לא הוציא הקב"ה את אבותינו
ממצרים, בוודאות שאנו ובנינו ובני בנינו משועבדים היינו.

פרעה עשה כשפים שישראל יהיו משועבדים לעולם. בכוחות
העליונים, בטבע הרוחני, היה מצב שלא היה שייך יציאת מצרים.
מצרים שלטו בכל העולם לא רק בבחינה הגשמית, בעולם המעשה.
אלא כך היה באמת בעולמות העליונים, בעולם השרים של כל
אומה ולשון. לא היה שייך בטבע לצאת ממצרים.

ועם ישראל היו בשפל המדרגה, לא רק מבחינה גשמית. היה
להם שעבוד רוחני, שעבוד אמיתי. מ"ט שערי טומאה, על פתחו
של שער הנ'.

אנחנו לא מבינים מה זה, אבל אנחנו מאמינים לכל מה שנאמר
במקראות. שמזה למדו רבותינו, שאילו לא הוציא הקב"ה את
ישראל ממצרים, הרי אנו ובנינו משועבדים היינו.

ובענין זה, חובה להזכיר מעשה נפלא שהיה בביתנו, שמגלה לנו
קצת על הכוח הסגולי המיוחד והחזק שיש בלילה הגדול הזה. כוח
האמונה שמושרש ב"הגדת לבנך".

בירושלים לא רחוק מביתנו, לפני כעשרים שנה הייתה ישיבת
שבי גולה, ישיבה לבעלי תשובה עולים מרוסיה. ומידי שבת היו
מגיעים בחורים לאכול אצלנו בסעודות השבת. היה שם בחור
יקר, שהיום הוא אברך בן עליה, שביקש להזמין אלינו הביתה את
משפחתו, שהתגוררה בחיפה.

היה זה במוצאי שבת, הם הגיעו אלינו למלווה מלכה. ההורים
שלו, יחד עם סבא שלו, יהודי מבוגר בן שמונים וחמש, שעלה
מרוסיה.

הסבא לא ידע דבר וחצי דבר מידישקייט. אבל ראו על הפנים
שלו שיש לו נשמה יהודית, וגם השפה שלו הייתה אידישע לשון.
הוא היה ילד קטן ברוסיה, בתקופה שהתחיל הקומוניזם.

התחלתי לדבר איתו קצת על אידישקייט, לראות אם הוא זוכר
משהו. שאלתי אותו על אברהם יצחק יעקב, על משה רבינו, על
דוד המלך, בראשית, שמות, ויקרא, במדבר, דברים, תורה, נביאים,
כתובים - שום דבר הוא לא זכר.

עברתי איתו על המועדים. שאלתי אותו אם הוא יודע מה זה
מתן תורה, בית המקדש, יציאת מצרים, שבת, ראש השנה, שופר,
יום כיפור, סוכות, כפרות, נעילה, ארבעה מינים, נרות חנוכה? שום
דבר הוא לא ידע ולא זכר, כלום, כלום, כלום.

הגענו לפסח, והתחלתי לעבור לפניו על דיני ליל הסדר: מצה,
מרור, חרוסת, כרפס, התחלתי לקרוא קטעים מההגדה: הא לחמא
עניא, מה נשתנה, עבדים היינו, עד סוף ההגדה!

יהודי בן שמונים וחמש, לא יודע ולא זוכר שום דבר!!!

עד שהגענו לסוף ההגדה, לפיוט הידוע "חד גדיא". ופתאום, הוא
פרץ בבכי כמו תינוק, והתחיל לנגן באידיש: איין ציגלע, איין ציגלע.
זה מה שהוא זכר.

ותוך כדי שאנחנו מדברים, לפתע ממש פלא: הוא התחיל לחזור
חזרה על סדר ההגדה, ושר בשפה ליטאית: כי לו נאה כי לו יאה,
עבדים היינו, הא לחמא עניא.

הוא יצא מהמעמד הזה בהתרגשות נוראה, וחזר בתשובה. הוא
התחיל להניח תפילין, ולשמור שבת, ואחרי תקופה הוא נפטר מן
העולם בשם טוב, כשומר תורה ומצוות.

באותו מעמד אמרתי: ריבוננו של עולם, בא וראה מה גדול כוחו
של הלילה הגדול הזה, לילה של אמונה. את הכל הצליחו לעקור
ממנו! והחוט האחרון שנשאר לו באידישקייט, היה אותו פיוט
שבסוף ההגדה, ודוקא מליל הסדר. זה מה שהחזיר אותנו בתשובה
בסוף ימיו, לחיות כשומר תורה ומצוות. כוחו הסגולי של הלילה
הגדול והקדוש הזה!!!

ייתן ה', ולוואי שנזכה להינצל מכל סרך של חמץ בפסח הזה.
לקנות את כל יסודות האמונה, ובעיקר האמונה החושית. ונזכה

ורק הקב"ה בכבודו ובעצמו, שינה את סדר הכוכבים והמזלות להוציאנו משם. ואילו זה, אפילו אם היו מהפכות ושינויים בהנהגת מצרים, מכל מקום אנו ובנינו היינו משועבדים במצרים.

וזה הביאור בדברי חז"ל (מכילתא בשלח מסכתא דויהי פרשה ו), שפירשו את הכתוב (דברים ד, לד): או הנסה אלוקים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי, כאדם שהוא שומט את העובר ממעי הפרה.

כלל ישראל היה שקוע ומחובר במצרים, כמו עובר במעי הפרה. החיבור היה נצחי, ואילו הוציאנו הקב"ה משם - היינו משועבדים לפרעה ומצרים.

וגם זה חלק מסיפור יציאת מצרים. לדעת שהיה נס רוחני, שידוד כל הכוחות הרוחניים. וראו שהקב"ה שולט על כל הטבעים ועל כל הכוחות. על הכוכבים, המזלות, השרים שלמעלה, על כל סדרי ההנהגה.

ובזה יובן עוד, יהודי בסיביר, באושוויץ, בעבודות כפייה, חיב [אם יש לו אפשרות, ללא אונס] בסיפור יציאת מצרים - בדרך חירות, בהסיבה ובארבע כוסות.

מה הוא יאמר, עבדים היינו? וכי כעת הוא לא עבד, וכי כעת הוא בן חורין?

אלא התשובה: במצרים, הוא היה עבד בעצם. מצד המזל שלו בשמים, מצד הכוחות הרוחניים הוא היה עבד. אבל כאן, הוא עבד על דרך המקרה. זהו מצב זמני שמוכרח להשתנות, מצד הכוחות בשמים הוא בן חורין.

כל המלחמות הם בין השרים של מעלה

וביותר ביאור צריך לידע, שיש יסוד גדול שרש"י אומר אותו בכמה מקומות, וזה כתוב בזוהר: ישעיה הנביא (כד, כא) אומר: והיה ביום ההוא יפקוד ה' על צבא המרום במרום ועל מלכי האדמה על האדמה.

מבואר בנבואת ישעיה, שכל מלחמה שיש פה בעולם היא

מתחילה קודם למעלה. יש מלחמה בין שרי האומות. וכשאחד מנצח למעלה, אף מלכי האדמה של אותה אומה מנצחים למטה.

רש"י מביא את זה על הכתוב (דברים ב, לא): ראה החילותי תת לפניך את סיחון ואת ארצו - כפה שר של אמוריים של מעלה תחת רגליו של משה. והוא מתנחומא ישן.

וכן פירש רש"י בפרשת בשלח (יד, י) על הפסוק: והנה מצרים נוסע אחריהם - ראו שר גדול של מצרים נוסע מן השמים לעזור למצרים. ומקורו בתנחומא. ועל דברי השירה: סוס ורוכבו רמה בים, אומר הזוהר הקדוש: רוכבו - זה השר של מצרים של מעלה.

ובזה ביאר מרן הגרי"ז זכרונו לברכה, את דברי המלאך ליעקב אבינו (בראשית לב, כט): כי שרית עם אלוקים ועם אנשים ותוכל. עם אלוקים - המלאך, ועם אנשים - עם עשו, ותוכל - נצחת אותם.

ולכאורה קשה, את מי הוא כבר ניצח? את המלאך. אבל את עשו, הוא עדיין לא פגש, הפגישה עם המלאך היתה לפני הפגישה עם עשו. ואיך הוא אמר לו: ותוכל, שהוא כבר ניצח את עשו?

אלא, שברגע שהוא ניצח כבר את שרו של עשו, ממילא המערכה הוכרעה גם עם עשו עצמו. כל המלחמה היא למעלה, והמלחמה למטה היא תוצאה של המלחמה שלמעלה. ולכן גם על עשו עצמו הוא אמר לו: ותוכל.

זה צריך לדעת, בכל המלחמות שאנחנו רואים, המערכה היא ליד הדף גמרא שאנחנו לומדים פה. דף גמרא מכניע את השר של החמאס, של החיזבאללה, של דאעש, של איראן. למעלה המערכה היא על ידי הדף גמרא, בבית מדרש, בתפילה, בתיקון המידות.

ובמערכת של הכוכבים והמזלות ושרי מעלה, הרי כלל ישראל היו משועבדים במצרים עולמית. ועל זה התורה מעידה: אני ה' אלוקיכם המוציא אתכם. וכל ההנהגה הטבעית פה, מובלת ונגררת אחר השפעה רוחנית למעלה, השפעה של המזלות והכוכבים והשרים של מעלה. ולא היתה עוזרת שום הפיכה, לא פנימית ולא חיצונית, אילו לא הוציא הקב"ה אותנו ממצרים. והדברים פשוטים וברורים.

מתוך הספר "נחל אליהו" על חג הפסח

לרכישה חייגו: 052-768-3029

להצטרפות לקבלת הגליונות והשיעורים:

N0527683029@GMAIL.COM